

Gospodarka społeczna jako część polskiego systemu gospodarczego Rozważania definicyjne

Wstęp

Ekonomia społeczna to znana kategoria ekonomiczna, chociaż nie pojawia się ona w rozważaniach zbyt wielu ekonomistów głównego nurtu. Jej znajomość ogranicza się zwłaszcza do grona osób, które miało bądź ma styczność z podmiotami ekonomii społecznej. Podmioty te, z racji swojej misji społecznej, prowadzą różnego rodzaju działania lokalne (regionalne) o charakterze: charytatywnym, usługowym, sprzedażowym, czy wytwórczym – na rzecz swoich członków, lokalnej ludności, dzieci, osób chorych czy niepełnosprawnych, a coraz częściej na rzecz seniorów.

Celem niniejszego artykułu jest próba eksplikacji ekonomii społecznej pod kątem pojęciowym, a także identyfikacja kryteriów, jakie winny determinować *status podmiotów ekonomii społecznej*¹, wynikający z konkretnych zapisów regulujących działalność tych podmiotów. Ekonomię społeczną rozumie się i postrzega najczęściej *sensu largo*, przypisując jej takie atrybuty jak: solidarność i spójność społeczną, odpowiedzialność społeczną i zaangażowanie, demokrację i uczestnictwo, autonomię i niezależność². Pomimo licznej literatury przedmiotu, brakuje próby usystematyzowania kryteriów decydujących o zaliczeniu danego podmiotu do sfery ekonomii społecznej. Debata zainicjowana w pierwszej dekadzie XXI w. na temat ekonomii społecznej przez: Jerzego Hausnera, Witolda Kwaśnickiego, Jana Jakuba Wygnańskiego i Huberta Izdebskiego oraz zaproponowana przez nich klasyfikacja nie doprowadziła do ujęcia w ramy formalno-prawne tych kryteriów. Podjęte przez J. Hausnera i H. Izdebskiego³ starania o stworzenie projektu

¹ Tak jak organizacje pozarządowe, które są organizacjami pożytku publicznego, zgodnie z Ustawą z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96 poz. 873 z późn. zm.), ale nie wszystkie posiadają status organizacji pożytku publicznego, który implikuje dodatkowe przywileje.

² B. Roelants, *Defining the Social Economy* [w:] *Preparatory Dossier to the First European Social Economy Conference in the EU Candidate Countries*, Praha 2002.

³ J. Hausner, H. Izdebski, *Wstępne założenia ustawy o przedsiębiorstwie społecznym* [w:] *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka, UE w Krakowie*, Kraków 2008.

ustawy o przedsiębiorstwie społecznym, również nie zakończyły się sukcesem; przepisów regulujących to zagadnienie nie ma do dnia dzisiejszego. Natomiast debata ekonomii społecznej kontynuowana w drugiej dekadzie XXI w. nie zaofiarowała wiele nowego w tym zakresie, ograniczając się jedynie do aktualizacji danych statystycznych⁴. Z tych też powodów w niniejszym artykule podjęto próbę przedstawienia nowego spojrzenia na przedmiotowy temat i zdefiniowania podmiotów ekonomii społecznej w bardziej selektywny sposób (*sensu stricto*). Przy przygotowaniu artykułu wykorzystano analizę literatury przedmiotu, analizę przepisów prawa oraz obserwację uczestniczącą.

1. Ekonomia społeczna w świetle analizy literatury przedmiotu

Ekonomia społeczna (gospodarka społeczna, społeczna gospodarka rynkowa) to działalność nastawiona na realizację celów społecznych i mająca na względzie wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Taki pogląd podziela np. Jerzy Hausner⁵, który jednocześnie stwierdza, że ekonomia społeczna powinna łagodzić problemy społeczne, które nieuchronnie generuje rynek i państwo. Inaczej ujmuje to Witold Kwaśnicki⁶ mówiąc o gospodarce społecznej, zajmującej się aktywnością społeczną nieprzynależną ani państwu, ani rynkowi. Uważa on, że nie należy tak rozumianej gospodarki społecznej przeciwstawiać ani rynkowi ani państwu. Według przywołanego autora gospodarka społeczna powinna być raczej postrzegana jako aktywność w stosunku do nich komplementarna. Autor wychodzi z propozycją, aby gospodarkę społeczną ujmować jako dążenie do zharmonizowanego rozwoju poprzez pogodzenie odmiennych racjonalności przypisywanych rynkowi (racjonalność lokacyjna), państwu (racjonalność dystrybucyjna) i społeczeństwu (racjonalność solidarności).

Bardziej precyzyjną definicję ekonomii społecznej zawiera Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej⁷, w którym sformułowano ją jako „sferę aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej oraz rozwojowi lokalnemu”.

⁴ Zob. M. Kawa, *Spółdzielnie jako podmioty ekonomii społecznej wpływające na rozwój*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2014; B. Kryk, *Przedsiębiorstwa ekonomii społecznej, komplementarny podmiot gospodarki rynkowej*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach Katowice 2013; K. Herbst, *Perspektywy ekonomii społecznej* [w:] *Ekonomia społeczna*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2013.

⁵ J. Hausner, *Ekonomia społeczna jako sektor gospodarki*, „Ekonomia Społeczna” 2007, nr 1(1), wydana nakładem Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2007.

⁶ W. Kwaśnicki, *Gospodarka społeczna z perspektywy ekonomii liberalnej*, „Trzeci Sektor” 2005, nr 2.

⁷ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, Warszawa 2014.

Kluczowym elementem społecznej gospodarki rynkowej są przedsiębiorstwa społeczne definiowane jako część wspólna trzech sektorów ze względu na to, że działają one na rzecz dobra publicznego często w sferze usług publicznych, z silnym poczuciem misji społecznej, ale stosując zasady działania biznesowego⁸. Zysk nie jest dla nich celem samym w sobie, a jedynie narzędziem do osiągnięcia założonych celów społecznych i możliwości kontynuacji czy też rozwoju prowadzonej działalności. Tak określone przedsiębiorstwo społeczne realizuje szczególną formę przedsiębiorczości, często odrzucaną przez I sektor⁹, natomiast przez II sektor¹⁰ określaną jako nierentowną. Prowadzi ono działalność gospodarczą realizującą przede wszystkim cele społeczne, a nadwyżkę inwestuje we wspólnotę i rozwój działalności (nie przeznaczając jej na poprawę sytuacji ekonomicznej właścicieli czy akcjonariuszy). Z reguły tego typu przedsiębiorstwo jest zarządzane w sposób partycypacyjny (struktura zbliżona do struktury organizacji pozarządowych). Wobec braku precyzyjnych przepisów prawa, obecnie podmiotem ekonomii społecznej jest zarówno duże przedsiębiorstwo, realizujące projekty z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu jak i niezinstytucjonalizowane przedsięwzięcie społeczne lub obywatelskie, realizowane przez osoby działające społecznie¹¹ (np. kluby integracji społecznej /KIS/; ruchy miejskie).

Zatem przyjmując charakterystykę gospodarki społecznej, zawartą w literaturze przedmiotu (J. Hausner, W. Kwaśnicki, D. Gózdź, *Krajowy Program...*) można dojść do wniosku, że każde przedsięwzięcie, którego celem będzie „misja” społeczna oraz „wsparcie” osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, będzie mogło wpisywać się do kanonu gospodarki społecznej. Powstaje jednak wiele wątpliwości, dotyczący np. takich kwestii jak: czy wystarczy tylko zapis w statucie, danego podmiotu, określający „cele społeczne” oraz działalność na rzecz „osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”, żeby uzyskać miano podmiotu ekonomii społecznej? czy można określić podmiotem ekonomii społecznej banki spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK), towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych (TUW), czy nawet spółki prawa handlowego posiadające w swoich dokumentach erygacyjnych tylko zapis dotyczący działalności społecznej i wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym?

Analizując działalność tych ostatnich można odnieść wrażenie, iż z uwagi na ich biznesowy cel działalności, nie mają one wiele wspólnego z ekonomią spo-

⁸ Zob. D. Gózdź, *Wyjaśnienie podstawowych pojęć z dziedziny ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej* [w:] *Budowanie kompetencji dla przedsiębiorczości społecznej*, Syllabusy do szkoleń, red. D. Kwiecińska, A. Pacut, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków 2008, s. 205.

⁹ Część gospodarki narodowej podległej organom władzy publicznej.

¹⁰ Część gospodarki narodowej przypisana prywatnym właścicielom, prowadzącym działalność gospodarczą.

¹¹ Zob. I. Herbst, *Analiza możliwości finansowania ekonomii społecznej w Polsce*, Bank DnB NOR, Warszawa 2006.

łączną ani też z realnym wsparciem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wymienione podmioty działają w sferze II sektora (sektora biznesu), konkurując z innymi podmiotami działającymi w swojej branży: banki spółdzielcze z bankami komercyjnymi; SKOKi tak z bankami spółdzielczymi, jak i z bankami komercyjnymi; TUV z innymi zakładami ubezpieczeniowymi. Działalność podmiotów gospodarczych, która wprost nie jest ukierunkowana na realizację zadań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w powiązaniu z ich zatrudnianiem, wydaje się nie mieć wiele wspólnego z ekonomią społeczną. Podmioty gospodarcze, szeroko rozumianego II sektora, pomimo ich dodatkowej działalności (społecznej, charytatywnej czy wspierającej osoby zagrożone wykluczeniem społecznym), są nastawione na realizację celu biznesowego, a nie *stricte* społecznego i powinny być traktowane jako podmioty przynależne do gospodarki rynkowej.

2. Podmioty ekonomii społecznej w świetle analizy przepisów prawa oraz próba uporządkowania zakresu pojęciowego

Analizując badane zagadnienie nasuwa się wniosek, iż na ekonomię społeczną należy spojrzeć bardziej selektywnie, przez pryzmat realizacji celów społecznych połączonych z zatrudnianiem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (m. in.: osób niepełnosprawnych¹², osób bezrobotnych). Dopiero taka synteza uprawniałaby do określania danego podmiotu gospodarczego mianem podmiotu ekonomii społecznej. Mając powyższe na względzie, nie powinno mówić się o ekonomii społecznej bez bezpośredniego udziału w niej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Problem ten warto analizować przez pryzmat zapisów ustawowych, tj. przepisów warunkujących powoływanie podmiotów gospodarczych ekonomii społecznej.

Zapisy ujęte w Prawie spółdzielczym¹³ w art. 1 określają, kto może założyć „spółdzielnię” (w tym spółdzielnię mieszkaniową). Określono, że spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym. W przywołanej ustawie nie znajdujemy żadnego zapisu mówiącego o osobach zagrożonych wykluczeniem społecznym. W art. 2 ustawy znajduje się zapis mówiący o możliwości prowadzenia działalności społecznej, ale nie jest to warunek konieczny. Zatem, zgodnie z poglądem przedstawionym powyżej, spółdzielnia nie powinna być traktowana jako podmiot ekonomii społecznej. W art. 181 przywołana wyżej ustawa¹⁴ defi-

¹² Niepełnosprawność nie powinniśmy rozumieć tylko jako wadę (anatomiczną, fizjologiczną, psychiczną), lecz jako stan pewnych ograniczeń w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu.

¹³ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 1982 r. Nr 30 poz. 210 z późn. zm.).

¹⁴ Ibidem.

niuje „spółdzielnię pracy” – jej istotą jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków. Ponownie uwidacznia się brak informacji na temat zatrudniania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wobec tego, także spółdzielnia pracy nie spełnia kryterium podmiotu ekonomii społecznej. Natomiast przedmiotem działalności „spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych” zdefiniowanych w art. 181a wymienionej wyżej ustawy¹⁵, jest zawodowa i społeczna rehabilitacja inwalidów i niewidomych przez pracę w prowadzonym wspólnie przedsiębiorstwie. Innymi słowy, spółdzielnia inwalidów oraz spółdzielnia niewidomych posiada cechy podmiotu ekonomii społecznej (inwalidzi oraz osoby niewidome, czyli osoby niepełnosprawne, wchodzą w skład osób zagrożonych wykluczeniem społecznym) oraz po raz pierwszy pojawia się obowiązek ich zatrudnienia, wynikający z treści art. 181a – „przez pracę w prowadzonym wspólnie przedsiębiorstwie”.

Przywołanej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej (SKOK) działającej na podstawie ustawy¹⁶ również nie powinno zaliczać się do podmiotów ekonomii społecznej, gdyż zgodnie z art. 2¹⁷ jest „spółdzielnią” działającą na podstawie przepisów Prawa spółdzielczego, które omówiono powyżej. Ponadto w art. 3¹⁸ określono jasny cel SKOK, który stanowi, iż celem kas jest gromadzenie środków pieniężnych, udzielanie pożyczek i kredytów, czyli działalność biznesowa, nie zaś społeczna wrażliwość czy sprawiedliwość. Brakuje w niej również zapisów o konieczności zatrudniania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Dużą popularność w ostatnim czasie zdobywają „spółdzielnie socjalne” (w 2011 – ok. 100; 01.2015 – ok. 1300)¹⁹ działające na bazie Ustawy o spółdzielniach socjalnych²⁰, których przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, w oparciu o osobistą pracę członków, działającego na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji (art. 2 ustawy)²¹. Najistotniejszym jest jednak kryterium założycielskie²², które ustawowo określa członków założycieli w liczbie nie mniejszej niż pięć spośród: osób bezrobotnych²³; osób bezdomnych, osób

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2012 r., poz. 855 z późn. zm.).

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Strona internetowa Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, www.mpips.gov.pl [dostęp: 1.11.2016].

²⁰ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651, z późn. zm.).

²¹ Ibidem.

²² Ibidem, art. 4.

²³ W rozumieniu Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

uzależnionych od alkoholu, osób uzależnionych od narkotyków, osób chorych psychicznie, osób zwalnianych z zakładów karnych, uchodźców²⁴; osób niepełnosprawnych²⁵ – z założeniem, że osoby te posiadają zdolność do czynności prawnych (ustawa dopuszcza również założenie spółdzielni socjalnej przez organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego lub kościelne osoby prawne – w takim wypadku liczba członków założycieli określona została na minimum dwie osoby prawne z założeniem, że w okresie do sześciu miesięcy od dnia wpisu do KRS, zatrudnią one minimum pięć osób spośród zagrożonych wykluczeniem społecznym). Po spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych, spółdzielnie socjalne również wpisują się do katalogu podmiotów ekonomii społecznej.

Tabela 1 systematyzuje podział podmiotów ekonomii społecznej, które posiadałyby *status podmiotów ekonomii społecznej sensu stricto*. Podmioty te charakteryzują się swoją misją społeczną oraz obowiązkiem zatrudniania osób należących do grona osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Świadomie pominięte zostały organizacje pozarządowe²⁶ (stowarzyszenia czy fundacje), które w zależności od swojego profilu branżowego mogą działać na różnych polach społecznych i zatrudniać, bądź nie, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.

Tabela 1. Proponowany podział podmiotów o statusie podmiotów ekonomii społecznej

Lp.	Podmiot	Podstawa prawna
1.	Spółdzielnia inwalidów	Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze
2.	Spółdzielnia niewidomych	Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze
3.	Spółdzielnia socjalna	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych

Źródło: Opracowanie własne.

W przypadku wnioskowania o status podmiotu ekonomii społecznej należałoby się zastanowić, w jakim stopniu musiałyby one spełnić warunek zatrudnialności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (np. zatrudniając minimum 50% stanu osób zaliczanych do zagrożonych wykluczeniem społecznym, co oczywiście należałoby poddać konsultacjom).

²⁴ W rozumieniu Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225, z późn. zm. w zw. z art. 2 pkt. 1a i 1b ustawy).

²⁵ W rozumieniu Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.).

²⁶ Stanowiące trzon III sektora, organizacje nie działające dla zysku (w większości fundacje i stowarzyszenia).

3. Wsparcie ze strony państwa

Z przedstawionej powyżej analizy wynika, że tylko trzy podmioty na otwartym rynku pracy mogłyby być uznane za przedsiębiorstwa o statusie podmiotu ekonomii społecznej, tj. spółdzielnia inwalidów, spółdzielnia niewidomych i spółdzielnia socjalna. Wszystkie trzy mogą również, jak żadne inne przedsiębiorstwo z sektora III²⁷, a tym bardziej z sektora II, liczyć na wsparcie i opiekę państwa. W przypadku spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych w art. 181 § 3 Prawo spółdzielcze²⁸ ustawodawca zagwarantował, iż korzystają one z wszechstronnej pomocy organów władzy państwowej oraz administracji rządowej i samorządowej, oraz ze zwolnień i ulg w świadczeniach publiczno-prawnych. Jeszcze większe wsparcie mogą otrzymać spółdzielnie socjalne – jeżeli jednym z założycieli jest jednostka samorządu terytorialnego, może ona przenieść w ramach wkładu własność na spółdzielnię socjalną lub przenieść swojego pracownika, w celu wykonywania świadczeń na rzecz spółdzielni socjalnej. Może również udzielić poręczenia pożyczek, kredytów (art. 5a Ustawy o spółdzielniach socjalnych)²⁹. Spółdzielnia socjalna zwolniona jest z opłaty sądowej od wniosku o wpis do KRS, z opłaty od wniosku o zmianę wpisu oraz z opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym³⁰. Ponadto, przez 24 miesiące na osoby pozostające w zatrudnieniu, spółdzielnia socjalna otrzymuje refundację kosztów zatrudnienia (składki ZUS, należne od pracownika i od pracodawcy) w 100%, natomiast przez kolejne 12 miesięcy w 50% – dla podstawy, którego wymiarem jest kwota minimalnego wynagrodzenia³¹ (od 01.01.2017 r. jest to kwota 2 000,00 PLN, refundacja zatem może wynieść nawet do 640,00 PLN miesięcznie). Dodatkowo działalność spółdzielni może zostać wsparta ze środków budżetu państwa lub budżetu jednostki samorządu terytorialnego poprzez dotacje, pożyczki, usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, prawnym³². Spółdzielnie socjalne korzystają również ze zwolnień podatkowych (dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane na cele związane ze społeczną i zawodową reintegracją członków spółdzielni zwolnione są z podatku dochodowego od osób prawnych). Jak zatem można zauważyć nadzwyczajna pomoc państwa w odniesieniu do omawianych podmiotów ekonomia społeczna nie jest przypadkowa. Cel, jaki przyświeca Krajowemu Programowi Rozwoju Ekonomii Społecznej³³, to realizacja Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego³⁴ w zakresie

²⁷ Cześć gospodarki narodowej przypisana organizacjom pozarządowym.

²⁸ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze...

²⁹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych...

³⁰ Ibidem, art. 6.

³¹ Ibidem, art. 12 ust. 3a.

³² Ibidem, art. 15.

³³ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej...

³⁴ Uchwała Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r., Warszawa 2013.

włączenia społecznego oraz wspierania rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych³⁵. W kontekście takiego wsparcia oferowanego przez państwo, trudno się nie zgodzić z poglądem J. Hausnera³⁶, który twierdzi, że przedsiębiorstwa społeczne mogą być alternatywnym rozwiązaniem w stosunku do komercjalizacji szeregu usług społecznych czy też publicznych. Autor niniejszego artykułu brał udział w projekcie podjęcia realizacji usług pocztowych (agencje pocztowe) przez spółdzielnię socjalną. Celem przedsięwzięcia był powrót do usług pocztowych oferowanych w miejscowościach, w których Poczta Polska przestała świadczyć usługi (mała rentowność placówek). Spółdzielnia, oprócz świadczenia usług pocztowych (obróć listowy, wpłaty/wypłaty, sprzedaż, usługi finansowe), miała realizować usługi specyficzne dla danej lokalizacji, np.: sprzedaż biletów komunikacji publicznej, doładowania biletów miesięcznych. Jest to jeden z wielu obszarów, który mógłby być zagospodarowany właśnie przez przedsiębiorstwa posiadające status podmiotów ekonomii społecznej.

J. Hausner³⁷ w swoich rozważaniach na temat gospodarki społecznej twierdzi, że dla zachowania lokalnego przedsiębiorstwa zagrożonego ryzykiem upadłości należałoby doprowadzić do jego uspołecznienia przy wsparciu władz publicznych (samorządu) przez samych pracowników. Efektem takiej restrukturyzacji, w oparciu o przedsiębiorstwo posiadające status podmiotu ekonomii społecznej, byłoby zachowanie miejsc pracy, ryzykiem natomiast byłoby przejęcie odpowiedzialności za zarządzanie i kwestie finansowe. Rozstrzygnięcia wymaga jednak problem zobowiązań upadłego podmiotu gospodarczego oraz kwalifikacji pracowników, którzy przejęliby zarządzanie przedsiębiorstwem. Niemniej sama restrukturyzacja tego typu wpłynęłaby korzystnie na lokalną społeczność i politykę zatrudnienia w regionie. Otwartych pozostaje więcej kwestii, np.: kto powinien podejmować tego typu decyzje i jak je zrealizować w praktyce.

Podsumowanie

Analizując literaturę przedmiotu nie trudno jest dostrzec, iż pojęcia: ekonomii społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej, nawzajem się przenikają i uzupełniają. Można się również dopatrzeć pewnego chaosu pojęciowego oraz braku systematyki w określaniu podmiotów ekonomii społecznej. Podjęta próba uporządkowania pojęć sektora ekonomii społecznej poprzez stworzenie projektu ustawy o przedsiębiorstwie społecznym w dużej mierze rozwiałaby niektóre z pojawiających się wątpliwości, natomiast tworzy inne (o czym była mowa powyżej), zatem nie dziwi fakt, iż projekt ustawy nie znalazł się w Sejmie. Jednak,

³⁵ Uchwała Nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r., Warszawa 2014.

³⁶ J. Hausner, *Ekonomia społeczna a państwo*, „Ekonomia Społeczna”, Kraków 2012.

³⁷ *Ibidem*.

zważywszy na potrzebę właściwego adresowania transferu wsparcia, skierowanego przez państwo na rzecz ekonomii społecznej, istotne jest rozgraniczenie pomiędzy szeroko rozumianą grupą podmiotów ekonomii społecznej a resztą przedsiębiorstw. Te pierwsze powinny posiadać *status podmiotów ekonomii społecznej*, realizując jasno określony cel społeczny, przy jednoczesnym zatrudnieniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wsparcie państwa winno iść w kierunku tych podmiotów (docierać do tych, dla których zostało stworzone), a nie do podmiotów, które poprzez nieprecyzyjne przepisy prawne korzystałyby z nienależnych korzyści. Istnieje również duża luka na rynkach lokalnych, a dotycząca realizacji zadań publicznych m. in.: usług opiekuńczych, usług edukacyjnych, które mogłyby być wypełnione działalnością podmiotów posiadających status podmiotów ekonomii społecznej. Nie wykorzystuje się ekonomii społecznej w procesach restrukturyzacyjnych przedsiębiorstw; nie upowszechnia się wiedzy na temat ekonomii społecznej tak w szkolnictwie na poziomie średnim, jak i na poziomie wyższym. Istnieje niewielka ilość ośrodków naukowych, które oferują studia podyplomowe z zakresu ekonomii społecznej czy zarządzania organizacjami ekonomii społecznej.

Bibliografia

- Gliński P., *Style działań organizacji pozarządowych w Polsce. Grupy interesu czy pożytku publicznego*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2006.
- Gózdź D., *Wyjaśnienie podstawowych pojęć z dziedziny ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej* [w:] *Budowanie kompetencji dla przedsiębiorczości społecznej, Syllabusy do szkoleń*, red. D. Kwiecińska, A. Pacut, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków 2008.
- Hausner J., *Ekonomia społeczna jako sektor gospodarki*, „Ekonomia Społeczna” 2007, nr 1(1).
- Hausner J., Izdebski H., *Wstępne założenia ustawy o przedsiębiorstwie społecznym* [w:] *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka, UE w Krakowie*, Kraków 2008.
- Hausner J., *Ekonomia społeczna a państwo*, [w:] *Ekonomia społeczna, przygotowana w ramach projektu „Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej”*, Kraków 2012.
- Herbst I., *Analiza możliwości finansowania ekonomii społecznej w Polsce*, Bank DnB NOR, Warszawa 2006.
- Kwaśnicki W., *Gospodarka społeczna z perspektywy ekonomii liberalnej*, „Trzeci Sektor” 2005, nr 2.
- Narski Zygmunt, *Ekonomia społeczna. Zarys popularny*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.
- Roelants B., *Defining the Social Economy* [w:] *Preparatory Dossier to the First European Social Economy Conference in the EU Candidate Countries*, Praha 2002.
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, Warszawa 2014.
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo Spółdzielcze (Dz. U. z 1982 r. Nr 30 poz. 210 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96 poz. 873 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2004 r. Nr 173, poz. 1807).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2012 r., poz. 855 z późn. zm.).

Uchwała Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r., Warszawa 2013.

Uchwała Nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r., Warszawa 2014.

www.mpips.gov.pl.

Streszczenie

Artykuł jest próbą nowego spojrzenia i zredefiniowania podmiotów ekonomii społecznej w bardziej selektywny sposób. Celem artykułu jest próba eksplikacji ekonomii społecznej pod kątem pojęciowym, a także identyfikacja kryteriów, jakie winny determinować *status podmiotów ekonomii społecznej*, wynikający z konkretnych zapisów regulujących działalność tych podmiotów. Autor niniejszego artykułu próbuje znaleźć między innymi odpowiedź na pytanie, czy wszystkie podmioty ekonomii społecznej *sensu largo* winny posiadać status podmiotów ekonomii społecznej. Odpowiadając na to twierdzenie, prowadzi czytelnika od definicji ekonomii społecznej, poprzez analizę literatury przedmiotu oraz przepisów prawa, w których można doszukać się kryteriów stanowiących o statusie poszczególnych podmiotów. Zakładając misję społeczną oraz zatrudnianie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przez podmioty ekonomii społecznej, pozwala na identyfikację trzech podmiotów gospodarczych, które winny posiadać w obecnym stanie prawnym *status podmiotów ekonomii społecznej*. Są to: spółdzielnia inwalidów, spółdzielnia niewidomych oraz spółdzielnia socjalna.

Słowa kluczowe: ekonomia społeczna, podmioty ekonomii społecznej, spółdzielnie socjalne, organizacje pozarządowe, kapitał społeczny

SOCIAL ECONOMY AS PART OF THE POLISH ECONOMIC SYSTEM DEFINITION CONSIDERATIONS

Summary

This article is an attempt to cast a new light and redefine social economy subjects in a more selective manner. The objective of the article is to identify criteria that should

determine the status of social economy subjects resulting from concrete provisions regulating their activity. The author of this article is trying to find an answer to the question if all social economy subjects *sensu largo* should have the status of social economy subjects. By addressing this issue, he leads the reader from the definition of social economy through analysis of the subject literature and provisions of law, where criteria determining the status of particular subjects can be found. The assumption that their determinants are social mission and employing persons at risk of social exclusion allows to identify three economic operators who, at the present state of the law, should have the status of social economy subjects. They are cooperative of the disabled, cooperative of the blind and social cooperative.